

Nieuw op het strand

ARTHUR OOSTERBAAN

Japanse wieren en zakpijpen, Amerikaanse schelpdieren, Chinese krabben, Nieuw-Zeelandse zeepokken, het is een mondaine wereld aan de Nederlandse kust. Veel soorten zijn met schepen in onze wateren terechtgekomen, en soms veroorzaken ze problemen. In elk geval is er sprake van een wereldwijde vervlakking van de biodiversiteit. Is er wat aan te doen?

Aan het Nederlandse strand, ogenschijnlijk onveranderlijk, verandert er toch veel van jaar tot jaar: de badmode, de populariteit van bepaalde drankjes en strandtenten. Ook de natuur van het strand is volop in beweging. Geregeld verschijnen er nieuwe soorten zeedieren en -planten aan de Nederlandse kust. Het lijkt erop dat daar een versnelling in zit. De mondialisering van het economisch en sociaal verkeer heeft ook in dit opzicht effect. Die nieuwe soorten zijn namelijk meestal door de mens geïntroduceerd, bijna altijd onbedoeld door schepen.

Een boksende filosoof op eigen kracht

De kleine heremietkreeft, oftewel het boksertje, heeft zonder schip zijn areaal uitgebreid. Vroeger was dit parmantig-agressieve diertje talrijk tot aan de Noord-Franse kust, en werd slechts sporadisch gevonden aan het Nederlandse strand. Tegenwoordig komt *Diogenes pugilator* (genoemd naar een Griekse filosoof die alle bezit afwees en naakt in een ton woonde) talrijk voor langs de hele kust, sinds 2002 tot in Noord-Duitsland. Kinderen

De kleine heremietkreeft wordt ook wel het boksertje genoemd door zijn sparrende beweging in en uit zijn schelp (foto: Sytske Dijkse).

vangen ze geregeld met hun duwnetjes. Waarschijnlijk heeft deze areaaluitbreiding te maken met het uitblijven van koude winters in de laatste jaren.

Verstekeling in oorlogstijd

Met schepen meegelifte nieuwkomers zijn er vele. Om te beginnen vermeld ik de Nieuw-Zeelandse zeepok, ook wel ridderkruispok of sterretje genoemd. In 1946 verscheen dit diertje voor het eerst aan de kusten van Europa, vrijwel zeker meegenomen door Britse oorlogsschepen die jarenlang in de Pacifische wateren hadden rondgezworven in verband met de Tweede Wereldoorlog. Toen de vijand verslagen was keerden ze terug naar hun basis en namen aan hun flanken vastgehechte sterretjes mee. Curieus genoeg werd de eerste in Nederland ontdekt op een zogenaamde Rommelasperge, een anti-tankversperring van de voormalige bezetter. Sinds die tijd is deze soort talrijk op dijkvoeten en golfbrekers in de bovenste getijdenzone.

Argentijns geheim wapen?

Het Japans bessenwier verscheen in 1980. Zoals vaak bij introducties kwam deze soort in de eerste jaren tot uitbundige bloei, bij gebrek aan natuurlijke vijanden. Later liep het voorkomen terug tot normale proporties. Japans bessenwier is nu algemeen aangespoeld te vinden, en komt ook voor op havenhoofden en pieren. De scheepvaart had in de beginjaren veel last van de meterslange wierbossen, en in Engeland werd gesuggereerd dat de introductie het werk zou zijn van Argentijnen, die daarmee hoopten de Britse marine uit te schakelen, in verband met de Falklandoorlog.

Een succesvolle Amerikaan

In 1979 werden in de Duitse Bocht bij Hamburg de eerste Amerikaanse zwaardschedes gevonden. Waarschijnlijk waren dit de nakomelingen van larven die van de Verenigde Staten naar Europa meegevoerd waren in het bilgewater (water dat in het onderste deel van een schip gepompt wordt voor de stabilisering) van een graanschip. Van daaruit begon een specta-

Japans Bessenwier als geheim wapen tegen Britse marine (foto: Sytske Dijkse)

culaire opmars langs de West-Europese kusten. In 1984 werd Nederland bereikt. Tegenwoordig is het verreweg de talrijkste zwaardschede aan het Nederlandse strand. Soms liggen er hele tapijten van massaal angespoelde schelpen.

Nog enkele voorbeelden

Er zijn nog veel meer introducties. Hier volgt een greep. Het muiltje, een planktonetend schelpdier uit Amerika, is sinds de jaren twintig talrijk in het Delta- en het Waddengebied. De Chinese wolhandkrab is sinds 1929 talrijk in riviermonden en bij sluizen. De Japanse zakpijp is sinds de jaren zeventig algemeen op pontons in jachthavens. De Japanse oester, die in de jaren tachtig de hele Oosterschelde heeft veroverd, is nu met de Waddenzee bezig. Wakame, een eetbaar soort bruinwier uit Japan, ruikt sinds de eeuwwisseling op in de Zeeuwse wateren.

Een internationaal probleem

Zo'n nieuwkomer is niet altijd enkel een aardi-

ge aanvulling op de diversiteit van de kustfauna. De inheemse soorten komen nogal eens in de verdrukking. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Europese soorten zwaardschedes en mesheften, die de Amerikaanse opmars niet konden stuiten. De Japanse oester, culinair bekend onder de naam creuse, zou de kokkels en mossels van het wad verdringen, wat weer grote gevolgen heeft voor wadvogels en schelpdiervissers. Doordat dit soort onbedoelde introducties wereldwijd voorkomen (onze eigen strandkrab zaait bijvoorbeeld schrik en verderf aan de Californische kust), kun je van een wereldwijde vervlakking van de biodiversiteit spreken, waar bij regionale verschillen verdwijnen. Dat is dan ook de reden dat de internationale scheepvaartorganisatie I.M.O. maant tot technische maatregelen om ongewilde introducties te voorkomen. In sommige landen, zoals de Verenigde Staten, kom je geen haven meer in als je niet eerst het bilgewater hebt vervangen of ongevaarlijk gemaakt hebt met U.V.-straling. Zoals gebruikelijk was het niet mogelijk om hierover internationale afspraken te maken.

Het jongste geval

Vooralsnog is van een vermindering van introducties niets te merken. Nieuwkomers blijven zich aandienen. Afgelopen jaar heeft de blaasjeskrab, *Hemigrapsus sanguineus*, het waddengebied bereikt. Deze Aziaat was al enkele jaren in de Zeeuwse wateren actief. Via Hoek van Holland, IJmuiden en de Hondsbossche Zeewering is hij nu in Den Helder en Texel gearriveerd. Sommigen vermoeden dat dit levendige krabbetje de strandkrab gaat wegdrukken op alle dijkvoeten en pieren aan de Nederlandse kust.

ARTHUR OOSTERBAAN IS NATUURGIDS EN CONSERVATOR OP EcoMARE, CENTRUM VOOR WADDEN EN NOORDZEE, TEXEL.

De Amerikaanse zwaardschede is tegenwoordig de talrijkste zwaardschede aan het Nederlandse strand (foto: Sytske Dijkse).